

3. ՓՈՐՁՆԱԿԱՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ

Մարդահամարի անցկացման մեթոդաբանական, կազմակերպչական և նյութերի մեքենայական մշակման ծրագրերի ու տեխնոլոգիաների փորձարկումն իրականացվում է փորձնական մարդահամարի անցկացման միջոցով, որն ընդգրկում է երկրի բնակչության ոչ պակաս, քան մեկ տոկոսը:

Համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի ազդեցությամբ հանրապետությունում առաջացած ֆինանսական դժվարությունները հնարավորություն չտվեցին փորձնական մարդահամարի նախապատրաստման և անցկացման հետ առընչվող բոլոր գործընթացներն իրականացնել միայն պետական բյուջեի միջոցներով:

Փորձնական մարդահամարի կազմակերպման և անցկացման աշխատանքների ֆինանսավորումն իրականացվեց ՄԱԿ-ի Բնակչության հիմնադրամի կողմից: Նշանակալից աջակցություն ցուցաբերեցին նաև Համաշխարհային բանկը, Նորվեգիայի կառավարությունը և Մոսկվայում տեղակայված ամերիկյան ABBY կազմակերպությունը՝ տրամադրելով սկաներային մուտքագրման ծրագրային փաթեթ:

2010թ. փորձնական մարդահամարն անցկացվեց հոկտեմբերի 21-ից 30-ը ներառյալ Հայաստանի Հանրապետության հետևյալ բնակավայրերում.

Գեղարքունիքի մարզի Սևան քաղաքում (փորձնական մարդահամարի արդյունքներով մշտական բնակչության թվաքանակը կազմել էր 19 367 մարդ, իսկ առկա բնակչության թվաքանակը՝ 18 333 մարդ, իսկ Սևանի քաղաքային համայնքի կազմում ներառված Գագարին գյուղի մշտական բնակչության թվաքանակի ցուցանիշը կազմել էր 1595 մարդ, իսկ առկա բնակչությունը՝ 1538 մարդ):

Տավուշի մարզի Աչաջուր, Գանձաքար, Գետահովիտ, Խաշթառակ գյուղական համայնքներում (փորձնական մարդահամարի արդյունքներով մշտական բնակչության թվաքանակը կազմել էր 11 276 մարդ, իսկ առկա բնակչությանը՝ 10 603 մարդ):

Փորձնական մարդահամարի վայրի ընտրությունը կատարվել էր այնպես, որ դրանում ընդգրկվի հանրապետության բնակչության շուրջ մեկ տոկոսը՝ ապահովելով քաղաքային և գյուղական բնակչության համամասնությունները:

ՀՀ 2010թ. փորձնական մարդահամարի նախապատրաստման աշխատանքներն իրականացվել են «ՀՀ 2011թ. մարդահամարի նախապատրաստման, անցկացման, նյութերի մեքենայական մշակման և հրապարակման աշխատանքների **Ժամանակացույցի**» (որպես **նախագիծ** հավանության է արժանացել ՀՀ Վիճակագրության պետական խորհրդի կողմից) համաձայն: Վերջինիս հիման վրա մշակվել է փորձնական մարդահամարի նախապատրաստման և անցկացման աշխատանքների օրացուցային պլանը:

Ըստ ժամանակացույցի մշակվել է փորձնական մարդահամարի անցկացման ծրագիրը (հարցաշարը), որը ներկայացվել է Հայաստանի Հանրապետության բոլոր նախարարությունների և շահագրգիռ կազմակերպությունների քննարկմանը:

Ստացված առաջարկությունների և դիտողությունների հիման վրա այն վերջնական տեսքով հաստատվել է ՀՀ Վիճակագրության պետական խորհրդի կողմից:

Հարցաշարի որոշ հարցերի ճշգրիտ ձևակերպման և համապատասխան վանդակում ենթադրյալ պատասխանների ճիշտ ձևակերպման համար տեղի են ունեցել քննարկումներ Երևանի պետական համալսարանի աստվածաբանական ֆակուլտետի, ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության լեզվի տեսչության, ՀՀ ԱՎԾ համապատասխան ստորաբաժանումների, ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության առանձին մասնագետների հետ:

Հարցաշարում ընդգրկվել է դավանանքի մասին հարց, որի հարցադրման ճիշտ ձևակերպման և պատասխանողի կողմից հնարավորինս բավարար պատասխան ստանալու համար ՀՀ ԱՎԾ կողմից նախապես գրություն է ուղարկվել Հայաստանի Հանրապետության կառավարության Ազգային փոքրամասնությունների և կրոնի հարցերի վարչություն՝ փորձնական մարդահամարի ծրագրի նախագծում հանրապետության բնակչության հավատքի վերաբերյալ հարցի ընդգրկման նպատակահարմարության վերաբերյալ:

Ազգային փոքրամասնությունների և կրոնի հարցերի վարչությունը մեծ օժանդակություն է ցուցաբերել հրահանգում կրոնական դավանանք բնութագրիչի ճիշտ ձևակերպման և հարցի պատասխանների ցանկում թվարկված ծածկագրերից յուրաքանչյուրին համապատասխանող նիշի բացատրության հարցում:

Խնդրո առարկա հարցի լրացման հետ կապված մեթոդաբանական աջակցություն են ցույց տվել նաև ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիան, ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ ՊՈԱԿ-ը, Երևանի պետական համալսարանի աստվածաբանության ֆակուլտետը:

Հարցաշարի մեջ ավելացվել են նաև գյուղատնտեսությամբ զբաղվելուն վերաբերող որոշ հարցեր՝ մասնավորապես տնային տնտեսությանը պատկանող հողերի (տնամերձ կամ վարձակալված), գյուղատնտեսական կենդանիների գլխաքանակի և ձկնորսությամբ զբաղվելու վերաբերյալ, որոնց պատասխանների ճիշտ ձևակերպման համար համապատասխան աշխատանքներ է տարվել ՀՀ ԱՎԾ աշխատակազմի գյուղատնտեսության վիճակագրության բաժնի աշխատակիցների հետ:

Առաջնորդվելով ՄԱԿ-ի հանձնարարականով՝ փորձնական մարդահամարի հարցաշարում ներառվեցին նաև այլ հարցեր, որոնք վերաբերվում էին տնային տնտեսության (այսուհետ՝ S/S) արտերկրից ստացած դրամական օգնությանը, վերջին 12 ամիսներին S/S-ում կենդանի ծնունդներին ու մահվան դեպքերին և դրանց գրանցման առկայությանը:

Հարցաշարի հիման վրա ՀՀ ԱՎԾ մարդահամարի վարչության կողմից մշակվել է 2010թ. փորձնական մարդահամարի հարցաթերթը:

2010 թվականի փորձնական մարդահամարի հարցաթերթում ներառված էր համատարած դիտարկման 33, իսկ ժամանակավոր ներկա գտնվողների համար՝ 14 հարց:

Մշակվել և ՀՀ վիճակագրության պետական խորհրդի հաստատմանն են ներկայացվել մեթոդաբանական և հրահանգչական հետևյալ փաստաթղթերը.

- ՀՀ 2010 թվականի փորձնական մարդահամարի ընթացքում տների (շինությունների) ցուցակների և գյուղական համայնքների ցուցակների կազմման և ընդունման մասին ցուցումները,

- Հայաստանի Հանրապետության 2010 թվականի փորձնական մարդահամարի ընթացքում քաղաքներում և խոշոր գյուղերում տների (շինությունների) ցուցակները կազմելու կարգի մասին հրահանգը,
- Հայաստանի Հանրապետության 2010 թվականի փորձնական մարդահամարի ընթացքում գյուղական համայնքներում և դրանց տարածքում գտնվող այլ բնակատեղերի ցուցակները կազմելու կարգի մասին հրահանգը,
- փորձնական մարդահամարի հաշվառման հարցաթերթը,
- Հայաստանի Հանրապետությունում 2010 թվականի փորձնական մարդահամարն անցկացնելու և մարդահամարի հարցաթերթը լրացնելու կարգի մասին հրահանգը,
- մարդահամարի տեղամասի վարիչի և նրա օգնականի, քաղաքներում և գյուղական վայրերում հրահանգիչ-հսկիչի և հաշվարարների հուշատետրերը,
- ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայության մարզային գործակալություններում մարդահամարի գործերը համակարգող տարածքային կոորդինատորի պարտավորությունները,
- ձև թիվ-1 բնակչության գիր «Բազմաբնակարան շենքերի բնակարանների (կացարանների) բնութագրի վերաբերյալ» պետական վիճակագրական դիտարկման հարցաթերթի լրացման հրահանգը,
- ցուցումներ, 1-9Կ ձևաթղթերը, ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայության մարզային գործակալություններին (տարածքային բաժիններին) Հայաստանի Հանրապետության 2010 թվականի փորձնական մարդահամարն անցկացնելու կազմակերպական պլանները կազմելու կարգի մասին,
- հաշվային, հրահանգչական, մարդահամարային տեղամասերի և մարզի (տարածքի) ամփոփ տեղեկագրերը, ինչպես նաև հաշվառման հսկողությունն ապահովող փաստաթղթեր՝ հսկիչ թերթ, վերահսկիչ փաստաթուղթ, մարդահամարի աշխատողի վկայական, տեղեկանք այն անձանց, ում դժվար է տանը գտնել և մարդահամարային այլ ձևաթղթեր,
- հրահանգ՝ մարդահամարի նյութերի ծածկագրման կարգի մասին,
- հրահանգ՝ մարդահամարի հարցաթերթի տվյալների մուտքագրման մասին:

Բոլոր փաստաթղթերը քննարկվել և համապատասխան որոշումներով հաստատվել են ՀՀ վիճակագրության պետական խորհրդի նորմատիվ և անհատական որոշումներով: Նորմատիվային որոշումներով հաստատված իրավական ակտերը գրանցվել են ՀՀ արդարադատության նախարարության կողմից և հրապարակվել ԳՆԱՏ-ում:

2010թ. փորձնական մարդահամարի հարցաշարին համապատասխան՝ կիրառության համար նախապատրաստվել են ծածկագրման 3 անուն դասակարգիչներ և 1 ձեռնարկ, որոնք անհրաժեշտ էին հարցաթերթի տեքստային պատասխանների ծածկագրման համար:

Դրանք էին.

- երկրների անունների դասակարգիչը,
- տնտեսական գործունեության տեսակների դասակարգիչը (մաս 1-2, մաս 3),
- զբաղմունքների դասակարգիչը (մաս 1-2, մաս 3՝ պարզաբանումներ, մաս 4՝ կառուցվածքային և զբաղմունքներն ըստ այբբենական կարգի),

- ՀՀ վարչատարածքային միավորների ծածկագրման ձեռնարկը, ինչպես նաև ՀՀ բնակավայրերի նախկին անվանումների ցանկը:

Երկրների անունների դասակարգիչը հաստատվել է ՀՀ առևտրի և տնտեսական զարգացման նախարարի N 144 - Ա 08.07.2005թ. հրամանով, տնտեսական գործունեության տեսակների դասակարգիչը՝ ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարի 2009թ. հունիսի 3-ի N 372-Ն հրամանով, իսկ զբաղմունքների դասակարգիչը՝ ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարի 2009թ. հուլիսի 31-ի 632-Ն հրամանով: ՀՀ վարչատարածքային միավորների ծածկագրման ձեռնարկը մշակվել է մարդահամարի վարչության կողմից և հաստատվել է ՀՀ վիճակագրության պետական խորհրդի (այսուհետ՝ ՀՀ ՎՊԽ) 2010թ. նոյեմբերի 5-ի թիվ 31-Ա որոշմամբ:

Քանի որ ՀՀ կառավարության 2010թ. մարտի 25-ի N 313-Ն որոշմամբ փորձնական մարդահամարի անցկացման ժամկետը **այսրից 14-23-ը** տեղափոխվել էր հոկտեմբերի **21-ից 31-ը**, ՀՀ ՎՊԽ որոշումով մարդահամարային վերոհիշյալ փատաթղթերում ևս կատարվեցին համապատասխան ժամկետային փոփոխություններ:

Ըստ օրացուցային պլանի փորձնական մարդահամարն իրականացվում է 3 փուլերով.

- նախապատրաստական աշխատանքներ,
- հաշվառման՝ մարդահամարի անցկացում,
- հավաքագրված նյութերի մշակում:

Փորձնական մարդահամարի նախապատրաստական աշխատանքների առաջին փուլով նախատեսված էր քաղաքների և խոշոր գյուղերի (5000 և ավելի բնակչությամբ) տների (շինությունների) ցուցակների կազմումը, որն անհրաժեշտ է դրանցում մարդահամարի շրջանացումն իրականացնելու համար, այսինքն՝ տարածքի բաժանումը հաշվային, հրահանգչական և մարդահամարային տեղամասերի: Ցուցակագրումն իրականացվեց Սևան քաղաքում՝ հատուկ այդ նպատակով հրահանգավորված աշխատողների՝ ցուցակագրողների կողմից մեկ ամսվա ընթացքում՝ սկսած 2010 թվականի փետրվարի 8-ից՝ տները (շինությունները) շրջագայելու միջոցով՝ օգտագործելով Սևան քաղաքի հանձնարարված տեղամասի սխեմատիկ հատակագիծը (6 օրինակ), որն այդ նպատակով պատրաստվել էր «Հողշին մոնիտորինգ» ՊՈԱԿ-ի կողմից:

Ցուցակագրման աշխատանքների իրականացման ընթացքում ակտիվ համագործակցություն է ապահովվել Գեղարքունիքի մարզպետարանի, Սևանի քաղաքապետարանի, համատիրությունների, Գագարին, Գոմաձոր և Ցամաքաբերդ թաղամասերի պատասխանատուների, Սևանի հոգեբուժական հիվանդանոցի, Վազգենյան դպրանոցի, ՀՀ Ոստիկանության տարածքային անձնագրային բաժանմունքի և «Սևան» Ազգային պարկի աշխատակիցների հետ:

Ճշգրտվել են Սևան քաղաքի սահմանները, հնարավորինս կարգավորվել փողոցների անվանումները, թաղամասերի և տների համարակալումը, տեղադրվել են տների (շինությունների) համարանիշեր և փողոցների անվանացույցեր:

Ցուցակագրողների կողմից հայտնաբերված և սխեմատիկ հատակագծում կատարված բոլոր ճշգրտումներն անցկացվել են սխեմատիկ հատակագծերի մնացած բոլոր օրինակների վրա՝ հաջորդ փուլերում դրանք օգտագործելու համար:

Քանի որ Տավուշի մարզում փորձնական մարդահամարի անցկացման համար ընտրված գյուղերի բնակչության թվաքանակները 5000-ից պակաս էին, դրանցում ցուցակագրման և քարտեզագրման աշխատանքներ չկատարվեցին:

Միաժամանակ, հիմք ընդունելով գյուղական համայնքներում վարվող տնտեսությունների հաշվառման գրքերի գրանցումները, ՀՀ Տավուշի մարզի նշված գյուղական համայնքներում կազմվեցին գյուղական բնակավայրերի և դրանց տարածքում գտնվող այլ բնակատեղերի ցուցակներ՝ համայնքների ղեկավարների աշխատակազմի քարտուղարների կողմից՝ կազմելով նաև դրանցում հաշվառված S/S ցուցակները:

Ցուցակագրման գործառույթի ավարտից հետո իրականացվեցին Սևան քաղաքի ցուցակագրողներից և Տավուշի մարզի ընտրված գյուղական համայնքի ղեկավարների աշխատակազմի քարտուղարներից կազմված ցուցակների ընդունման, ստուգման և ամփոփման աշխատանքները:

ՀՀ ԱՎԾ մարզային գործակալություններն, ամփոփելով քաղաքներում տների (շինությունների) ցուցակների և գյուղական համայնքների ցուցակների մարզային տեղեկատվությունը, համապատասխան ամփոփագրերում ներկայացրել են Հայաստանի Հանրապետության ազգային վիճակագրական ծառայության մարդահամարի վարչություն:

2010թ. հուլիսի 1-ի դրությամբ ՀՀ Ազգային վիճակագրական ծառայության Գեղարքունիքի և Տավուշի մարզային գործակալությունների Սևանի և Իջևանի տարածքային բաժինների կողմից իրականացվել են բնակչության հաշվառման ստուգումներ Գեղարքունիքի մարզի Սևան քաղաքի 219 բազմաբնակարան շենքերում և առանձնատներում, Գագարինի գյուղական համայնքում և Տավուշի մարզի Աչաջուր, Գանձաքար, Գետահովիտ, Խաշթառակ գյուղական համայնքներում՝ ըստ տնտեսությունների հաշվառման գրքերի:

Փորձնական մարդահամարի ճիշտ կազմակերպման և բնակչության հաշվառման համընդգրկությունն ապահովելու համար ընտրված տարածքներում տների և գյուղական բնակավայրերի լրացված ցուցակների հիման վրա կազմվել է փորձնական մարդահամարի անցկացման կազմակերպական պլանը, որն ընդգրկել է մարդահամարային շրջանացում, այսինքն՝ տարածքի բաժանումը մարդահամարի, հրահանգչական և հաշվային տեղամասերի, մարդահամարային կադրերի պահանջարկի հաշվարկ, ինչպես նաև նրանց հավաքագրման, ուսուցման (հրահանգավորման) և պատրաստվածության ստուգման, բնակչության շրջանում մարդահամարը լուսաբանող զանգվածային-բացատրական աշխատանքների ծրագրի կազմում:

Արդյունքում ստեղծվեցին 2 մարդահամարի, 25 հրահանգչական և 120 հաշվային տեղամասեր:

Մարդահամարի շրջանացման համար հիմք են հանդիսացել տների (շինությունների) ցուցակները, գյուղական բնակավայրերի և դրանց տարածքում գտնվող այլ բնակատեղերի ցուցակները, հիվանդանոցների, առողջարանների, հանգստյան տների, հյուրանոցների և նմանատիպ այլ կազմակերպությունների ցուցակները, համապատասխան քարտեզագրական նյութերը, ինչպես նաև մարդահամարային անձնակազմի համար սահմանված ծանրաբեռնվածության միջին նորմաները:

Կազմակերպական պլանով սահմանված ժամկետներում իրականացվել է փորձնական մարդահամարի անցկացման համար անհրաժեշտ ժամանակավոր աշխատողների (թվով 164) հավաքագրում և նրանց ուսուցում (հրահանգավորում) մարդահամարի անցկացման և հարցաթերթի լրացման կարգի վերաբերյալ՝ առաջնորդվելով «Մարդահամարն անցկացնելու մարդահամարի հարցաթերթը լրացնելու կարգի մասին» հրահանգով:

Սևանի քաղաքապետի և գյուղական համայնքների ղեկավարների անմիջական աջակցությամբ տրամադրվել են ծառայողական սենյակներ՝ մարդահամարի և հրահանգչական տեղամասերը տեղակայելու համար:

Փորձնական մարդահամարի նախապատրաստման ընթացքում բնակչության շրջանում տարվել են լայն զանգվածային-բացատրական աշխատանքներ՝ մարդահամարի նպատակների, խնդիրների, անցկացման կարգի և ժամկետների մասին, որը նպատակային դարձնելու համար կազմակերպվել են հեռուստահաղորդումներ Հ 2, Սևանի և Տավուշի տեղական հեռուստալիքներով, ինչպես նաև ռադիոհաղորդումներ, տպագրվել են մարդահամարի անցկացումն ու բնակչության մասնակցությունը կարևորող և լուսաբանող պլակատներ և բուկլետներ:

Մարդահամարի նախապատրաստման ընթացքում իրականացվել է նաև բազմաբնակարան շենքի բնակարանների (կացարանների) բնութագրի վերաբերյալ հարցաթերթի լրացումը, որը հիմք է հանդիսացել մարդահամարի հարցաթերթի «Տնային տնտեսության բնակարանային պայմանները» բաժնի լրացման համար:

Հարցաթերթը լրացվել է սկզբնական հաշվառման տվյալների՝ տեխնիկական անձնագրերի, գույքագրման և փաստաթղթերի գրանցման գրքերի, հարկաբաժինների նախագծերի և դրանց կից փաստաթղթերի հիման վրա:

Հաջորդ փուլը փորձնական մարդահամարի դաշտային աշխատանքների անցկացումն էր:

Մարդահամարի նախօրերին, այն է՝ հոկտեմբերի 17-19-ը, հաշվարարները կատարել են տների (շինությունների) նախնական շրջագայություններ՝ ճշտելու համար իրենց հաշվային տեղամասի սահմանները՝ համեմատելով այն սխեմատիկ հատակագծի հետ: Նախնական շրջագայության ընթացքում հաշվարարները այցելել են իրենց տեղամասի մեջ մտնող բոլոր տները, համապատասխան գրանցումներ կատարել իրենց հուշատետրերում՝ ճշտելով տներում բնակչության նախնական թվաքանակը: Նրանք նաև տեղեկացրել են բնակչությանը կայանալիք փորձնական մարդահամարի անցկացման ժամկետների մասին:

2010թ. հոկտեմբերի 21-ից 30-ը ներառյալ իրականացվել է փորձնական մարդահամարի հարցաթերթերի լրացման գործընթացը: Հաշվարարներն այն լրացրել են սահմանված կարգով՝ այցելելով յուրաքանչյուր տուն (շինություն), բնակչությանը բանավոր հարցում կատարելով և պատասխանները հարցաթերթում լրացնելով՝ առանց դրանց հավաստիությունն ապացուցող որևէ փաստաթուղթ պահանջելու:

Մարդահամարի ավարտից հետո՝ հոկտեմբերի 31-ից նոյեմբերի 3-ը, անցկացվել է ընտրանքային վերահսկիչ շրջագայություն, որի նպատակն էր ապահովել բնակչության ամբողջական ընդգրկվածությունը մարդահամարի ընթացքում: Ընտրանքը կատարել են մարդահամարի տեղամասի վարիչը և նրա օգնականը հրահանգիչ-հսկիչի հետ միասին՝ ընդգրկելով յուրաքանչյուր հաշվային տեղամասի

բնակելի շինությունների 10 տոկոսը: Բաց թողնված տնային տնտեսությունների և անձանց համար լրացվել են համապատասխան մարդահամարային փաստաթղթեր:

Փորձնական մարդահամարի հաշվառման 10-օրյա ժամանակաընթացքում աշխատանքներն ընթացել են նախատեսված կարգով, տեղերում ապահովված էր անմիջական խորհրդատվական և տեխնիկական աջակցությունը, ինչպես նաև հեռահաղորդագրության միջոցով մարդահամարային տեղամասերից մարդահամարի վարչության տեղեկատվության ստացումը՝ յուրաքանչյուր օրվա ընթացքում հաշվարարների կողմից լրացված հարցաթերթերում առաջացած դժվարությունների, տեղ գտած թերությունների և ձեռնարկած միջոցառումների վերաբերյալ:

Փորձնական մարդահամարի ժամանակ փորձարկվեց նաև մարդահամարի կարևորագույն փուլերից մեկը՝ նյութերի ընդունում-հանձնումը: Այն սկսվեց վերահսկիչ շրջագայությունից անմիջապես հետո: Մարդահամարի նյութերը տեղափոխվել են Երևան քաղաք և պահեստավորվել ՀՀ ԱՎԾ-ի մարդահամարի վարչության՝ այդ նպատակով հասկացված հատուկ սենյակում:

2010 թվականի նոյեմբերի 23-ից դեկտեմբերի 23-ը իրականացվել է փորձնական մարդահամարի ժամանակ հավաքագրված տեղեկատվության ծածկագրումը, ինչպես նաև հարցաթերթերում տրամաբանական կապերի ստուգումն ու ճշգրտումը:

Այդ աշխատանքների համար հավաքագրվել է 8 անձից բաղկացած ժամանակավոր աշխատանքային խումբ: Խումբը հրահանգավորվել է, ինչի նպատակն էր նրանց բացատրել հավաքագրված տեղեկատվության ծածկագրման և ստուգման անհրաժեշտությունն ու կարգը, ինչպես նաև այդ աշխատանքներն իրականացնելու համար դասակարգիչներից, ձեռնարկներից և մշակված հրահանգից օգտվելու կարգը: Մարդահամարի նյութերի ծածկագրման/ստուգման հրահանգը հաստատվել է ՀՀ վիճակագրության պետական խորհրդի՝ 2011թ. սեպտեմբերի 17-ի թիվ 53-Ա որոշման համաձայն:

Ծածկագրման ենթակա էին փորձնական մարդահամարի հարցաթերթի 5-6-րդ, 10-11-րդ, 17-րդ և 27-28-րդ հարցերի պատասխանները, ընդհանուր առմամբ՝ 7 հարց: Ծածկագրողները բոլոր հարցերի բառային պատասխանները վերածեցին թվային ծածկագրերի՝ օգտվելով համապատասխան դասակարգիչներից և ձեռնարկներից: Ծածկագրման աշխատանքները ճիշտ կազմակերպելու և որակով անցկացնելու համար մարդահամարի աշխատակիցներից նշանակվեցին համակարգողներ, ովքեր անցկացրեցին ծածկագրողների հրահանգավորումը և հսկեցին նրանց աշխատանքը: Նրանք ծածկագրողներին մանրամասն բացատրեցին հավաքագրված տեղեկատվության ծածկագրման անհրաժեշտությունն ու կարգը, ինչպես նաև այդ աշխատանքներն իրականացնելու համար դասակարգիչներից, ծածկագրման ձեռնարկներից և հրահանգից օգտվելու կարգը: Ծածկագրողների աշխատանքը ուղեկցվում էր վերահսկող և ստուգող միջոցառումներով: Մարդահամարի վարչության աշխատողների կողմից նշանակվեցին նաև ստուգող-ծածկագրողներ, որոնք իրենց հերթին ստուգում էին համակարգողների կատարած աշխատանքը: Այսպիսով, սխալ ծածկագրման հավանականությունը հասցվում էր նվազագույնի, քանի որ կատարվում էին եռակի ստուգումներ:

Փորձնական մարդահամարի կարևորագույն նպատակներից մեկը տեղեկատվության ավտոմատ մշակման բոլոր փուլերի համար գրված ծրագրերի փորձարկումն է: Այդ ծրագրերն են՝

- *մուտքի,*
- *տվյալների բազայի տրամաբանական սխալների ուղղման,*
- *ելքային աղյուսակների ստացման,*

ինչպես նաև որոշ օժանդակ ծրագրեր:

Ինչպես 2001թ. մարդահամարի ժամանակ, այնպես էլ 2010թ. փորձնական մարդահամարի տվյալների մշակման համար օգտագործվել է CSPro (Census and Survey Processing System) ծրագրային փաթեթը՝ նախատեսված մարդահամարների և հետազոտությունների վիճակագրական մշակման համար: Ծրագիրը, որը տեղադրված է համացանցում հանրային օգտագործման համար և հեշտությամբ բեռնվում է, բաղկացած է մուտքի, խմբագրման և ելքային աղյուսակների ստացման բաղադրիչներից: Ընդ որում, այս անգամ օգտագործվել է ծրագրի կատարելագործված տարբերակը:

Մուտքի ծրագրում հարցաթերթի կառուցվածքին համապատասխան ստեղծվել են չորս ձևեր (form)՝ 2-ը S/S անդամներին տրվող հարցերի մուտքի, երրորդը՝ S/S բնակության և բնակարանային պայմաններին վերաբերող հարցերի, և չորրորդ ձևը՝ գյուղատնտեսությամբ զբաղվելու ու տնային տնտեսությանը վերաբերող այլ հարցերի մուտքի համար: Մուտքագրման աշխատանքների իրականացման համար հավաքագրվել են ժամանակավոր աշխատողներ: Մուտքագրման ընթացքը տևել է մեկ ամիս՝ նոյեմբերի 28-ից մինչև դեկտեմբերի 28-ը: Ծրագրի շահագործման ընթացքում բացահայտվել են որոշ բացթողումներ և թերություններ, որոնք նշվել են՝ հետագայում հիմնական մարդահամարի ժամանակ դրանք ուղղելու նպատակով:

Մուտքագրման ավարտից հետո ստեղծված տեղեկատվական բազայի վրա փորձարկվել է տրամաբանական սխալների ուղղման ծրագիրը, որը գրվել է CSPro ծրագրային փաթեթի խմբագրման (Batch Edit Application) միջավայրում :

Փորձնական մարդահամարի արդյունքներով ելքային աղյուսակների ստացման համար ընտրվեցին այն աղյուսակները, որոնք ունենին տվյալ խմբին առանձնահատուկ կառուցվածք և ստացման համար ընդհանուր մոտեցում: Աղյուսակների որոշ մասի ստացումն իրագործվել է CSPro ծրագրային փաթեթի միջոցով, որոշ մասն էլ IMPS(Integrated Microcomputer Processing System)-ի միջոցով: Վերջինս DOS օպերացիոն համակարգով աշխատող, աղյուսակների ստացման համար հատուկ նախատեսված համակարգ է: Որոշ աղյուսակներ, որոնք հնարավոր չէր ստանալ CSPro-ի միջոցով, ստացվել են IMPS –ի միջոցով:

Մոսկվայում տեղակայված ABBY ամերիկյան կազմակերպության աջակցությամբ 2010թ. փորձնական մարդահամարի ժամանակ փորձարկվեց նաև մուտքագրման սկաներային եղանակը՝ նպատակ ունենալով համապատասխան ռեսուրսների առկայության պարագայում պատրաստ լինել 2011թ. մարդահամարին կիրառելու տվյալների մշակման այս եղանակը: Ակնհայտ դարձան սկաներային մուտքագրման առավելությունները՝ ժամանակի և աշխատուժի խնայողություն, տեղեկատվության ճշգրտության բարձրացում: Իհարկե, ճշգրտության բարձրացումը կախված էր

հարցաթերթերի մաքուր և հստակ լրացված լինելուց, ինչը սկաներային մուտքագրման արդյունավետ լինելու նախապայմանն է:

2011թ. փետրվարի սկզբից մինչև ապրիլի վերջը ստացվեցին ելքային աղյուսակները՝ թվով 60, որոնք բաշխված էին հետևյալ 11 բաժիններում.

1. բնակչության թվաքանակն ըստ վարչատարածքային բախշվածության, թվով 4 աղյուսակ,
2. մշտական բնակչության ժողովրդագրական բնութագրերը, թվով 5 աղյուսակ,
3. մշտական բնակչության կրթական մակարդակը, թվով 3 աղյուսակ,
4. մշտական բնակչության տնտեսական բնութագրերը, թվով 8 աղյուսակ,
5. մշտական բնակչության ազգային կազմը և կրոնական դավանանքը, թվով 7 աղյուսակ,
6. մշտական բնակչության տեղաշարժերը (միգրացիան), թվով 5 աղյուսակ,
7. տնային տնտեսությունների քանակն ու կազմը և նրանցում առկա հաշմանդամի կարգավիճակ ունեցող անձանց թվաքանակը, թվով 9 աղյուսակ,
8. տնային տնտեսության բնակչության պայմանները, թվով 13 աղյուսակ,
9. տնային տնտեսությունների գյուղատնտեսությամբ զբաղվածությունը, թվով 2 աղյուսակ,
10. տնային տնտեսություններն ըստ վերջին 12 ամիսների ընթացքում արտերկրից ստացած դրամական միջոցների, թվով 1 աղյուսակ,
11. տնային տնտեսություններն ըստ վերջին 12 ամիսների ընթացքում արձանագրված կենդանի ծնունդների և մահացած անձանց թվաքանակի, թվով 3 աղյուսակ:

Հանրահայտ է, որ փորձնական մարդահամարն անցկացվում է հիմնական մարդահամարի մեթոդաբանությունը, կազմակերպական աշխատանքները, մարդահամարի նյութերի մշակման ծրագրերն ու տեխնոլոգիական գործընթացները փորձարկելու համար, և ստացված ելքային արդյունքների գործնական կիրառությունը նախատեսված չէ:

Փորձնական մարդահամարի կազմակերպումն ու անցկացումը հնարավորություն տվեցին կատարել համապատասխան եզրահանգումներ, մասնավորապես՝ կազմակերպչական, մեթոդաբանական հիմնախնդիրների, մարդահամարային փաստաթղթերի կատարելագործման, նյութերի մեքենայական մշակման տեխնոլոգիական գործընթացների վերաբերյալ, ինչը հաշվի առնվեց ՀՀ 2011թ. մարդահամարի նախապատրաստման, անցկացման և նյութերի մշակման կազմակերպչական և մեթոդաբանական դրույթներում և գործընթացներում:

Մասնավորապես վերանայվել են.

- մարդահամարի հարցաթերթի Ա սյունակում տնային տնտեսության անդամների առավելագույն քանակը նվազեցվել է 7-ի,
- մարդահամարի հարցաթերթի վերջնամասում ավելացվել է հարց տնային տնտեսությունում հաշմանդամի կարգավիճակ ունեցող անձի վերաբերյալ:

Մարդահամարային շրջանացման արդյունքում սահմանվեցին հետևյալ առավելագույն նորմաները. մարդահամարի տեղամաս՝ քաղաքներում 22 000 մարդ, գյուղական համայնքներում 17 000 մարդ, հրահանգչական տեղամաս՝ քաղաքներում 2000 մարդ, գյուղական համայնքներում 1800 մարդ, հաշվային տեղամաս՝ քաղաքներում 450 մարդ, գյուղական համայնքներում 320 մարդ:

